

Motion till riksdagen 2021/22:4238

av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V)

med anledning av prop. 2021/22:19 En konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör intensifiera arbetet med att anpassa konsultationslagen till principen om rätten till ett fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC), och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regioner och kommuner bör anslutas till konsultationslagen vid lagens ikraftträdande och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Vänsterpartiet har under lång tid drivit frågor i syfte att stärka samers rättigheter, inflytande och livsvillkor. Vi har exempelvis motionerat regelbundet sedan 1991 om en ratifiering av International Labour Organizations (ILO) konvention nr 169 om urfolk och stamfolk. Sverige erkände samerna som urfolk 1977. Enligt folkrätten har urfolk särskilda rättigheter utöver de rättigheter som följer av ställningen som nationell minoritet. Det handlar om rätt till självbestämmande och rätt till de landområden de traditionellt bebor. Samerna bor i Ryssland, Finland, Norge och Sverige. Detta stora landområde kallas för Sápmi. Sápmi breder ut sig över hela den norra delen av Nordkalotten. Forskning visar att samerna har en lång sammanhängande historisk anknytning till de områden där de bedrivit sin näring och utvecklat sin kultur. De fanns i Sápmi långt innan nationsgränserna upprättades. Svenska statens behandling av samerna och samiska frågor är dessvärre en mörk historia. Från det att den svenska majoritetsbefolkningen började befolka och bruka marken i de inre delarna av Norrland, i strid med den s.k. Lappkodicillen från 1751 som reglerade den gränsöverskridande renskötseln och gav samerna rätt att fritt röra sig över gränsen, försvårades samernas

möjligheter att använda marken för renbete, jakt och fiske. Samer har också använts för tvångsarbete och de har tvångsflyttats. Mer om våra förslag finns att läsa i motionen En samepolitik för framtiden (2021/22:2601).

3 Regeringens förslag

I propositionen föreslår regeringen att en ny lag om konsultation i ärenden av särskild betydelse för samerna (konsultationslagen) införs. Syftet med konsultationer är att främja det samiska folkets inflytande över sina angelägenheter. Förslaget innebär att regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter ska vara skyldiga att konsultera Sametinget innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. Regeringens förslag innebär att även regioner och kommuner ska anslutas till konsultationsordningen men först efter att den nya lagen varit i kraft i två år.

I vissa fall ska konsultation även genomföras med en sameby eller en samisk organisation. Domstolar och vissa förvaltningsmyndigheter är inte skyldiga att konsultera. Från konsultationsplikten undantas vissa ärendetyper och även vissa andra särskilt angivna fall.

Den konsultationsskyldige bestämmer på vilket sätt en konsultation ska genomföras men ska så långt som det är möjligt och lämpligt tillgodose den samiska företrädarens önskemål om konsultationsform. Konsultationen ska genomföras i god anda och fortsätta tills enighet eller samtycke i den fråga som är orsak till konsultationen uppnåtts eller tills det förklaras att enighet eller samtycke inte kan nås i ärendet.

4 Vänsterpartiets ställningstagande

Regeringen presenterade i december 2020 en proposition med förslag om en ny lag om konsultation i ärenden av särskild betydelse för samerna. Vänsterpartiet var till stor del positivt till att regeringen lade fram ett förslag om konsultationsordning; det är något vi efterfrågat länge. Dock ansåg vi i likhet med flera remissinstanser att det saknades flera viktiga delar i regeringens förslag till konsultationsordning för att den skulle vara verkningsfull och relevant. Vänsterpartiets främsta invändning var att regeringens förslag stred mot principen om fritt informerat förhandssamtycke (Free, Prior and Informed Consent, FPIC). FPIC är en grundläggande princip i folkrätten rörande staters relation till sina urfolk. Principen är central i FN:s urfolksdeklaration. FPIC innebär att urfolk har rätt att bli konsulterade och informerade och har rätt att fatta beslut i frågor som berör dem och deras rättigheter, utan påtryckningar utifrån (se mot. 2020/21:3839 med anledning av prop. 2020/21:64 En konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket).

Regeringen drog sedan tillbaka propositionen. I den nu aktuella propositionen presenterar regeringen ett delvis reviderat förslag till konsultationsordning. Vänsterpartiet står bakom regeringens proposition men har ett par förslag till ändringar som vi anser skulle göra konsultationsordningen mer verkningsfull.

4.1 Fritt informerat förhandssamtycke

Rätten till fritt informerat förhandssamtycke (Free, Prior and Informed Consent, FPIC), innebär att urfolk har rätt att bli konsulterade och informerade och har rätt att fatta beslut i frågor som berör dem och deras rättigheter, utan påtryckningar utifrån. FPIC är en grundläggande princip i folkrätten rörande staters relation till sina urfolk. Principen är central i FN:s urfolksdeklaration. Vänsterpartiet har i likhet med flera remissinstanser uppmärksammat att regeringen inte baserar sitt förslag till konsultationsordning på principen om rätt till fritt informerat förhandssamtycke. Regeringen gör inte heller någon utredning om vad FPIC-principen innebär för den svenska statens relation till samerna eller hur principen bör komma till uttryck i lagstiftningen. Detta är en stor brist som gör att samerna riskerar att bli utan verklig självbestämmanderätt. Såväl Civil Rights Defenders som Amnesty International och Sametinget har gjort liknande bedömningar i sina remissvar på utredningen som ligger till grund för propositionen.

Vänsterpartiet instämmer i remissinstansernas kritik. Rätten att konsulteras ska inte endast innebära en rätt att höras eller involveras, utan den ska medföra en reell möjlighet att påverka. Enligt vår mening är det mycket beklagligt att regeringen väljer att lägga fram ett förslag till konsultationsordning som strider mot modern folkrätt. Dock har regeringen i den aktuella propositionen fört in skrivningar som pekar i en riktning mot ett erkännande av FPIC-principen. Enligt regeringen ska utvärderingen av den nya lagen bl.a. undersöka vad FPIC-principen innebär för den svenska statens relation till samerna i ljuset av konsultationsordningen (prop. 2021/22:19 s. 128). Vänsterpartiet anser att detta är en positiv början på ett arbete som bör utmynna i att FPIC-principen så småningom tillämpas fullt ut i svensk rätt.

Regeringen bör intensifiera arbetet med att anpassa konsultationslagen till principen om rätten till fritt informerat förhandssamtycke (FPIC). Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Konsultationsskyldighet för regioner och kommuner

Regeringens förslag innebär att regioner och kommuner ansluts till konsultationsförfarandet först när lagen varit i kraft i två års tid. Som skäl anför regeringen att behovet av förberedelser inför konsultationsskyldighet bedöms vara större för kommuner och regioner än för regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter. Regeringen skriver att kommuner och regioner på så sätt får mer tid att förbereda sig för konsultationer och möjlighet att dra nytta av de rutiner och den handläggningspraxis för konsultation som kan väntas utarbetas på området (prop. 2021/22:19 s. 44).

Vänsterpartiet anser inte att detta är tillräckligt starka skäl för att skjuta upp kommuners och regioners konsultationsskyldighet i två års tid. När det gäller kommunerna handlar det om att de inför beslut som rör t.ex. samisk skola, samisk äldreomsorg och samisk förskola ska vara konsultationsskyldiga. För regionernas del kan konsultation bl.a. bli aktuell vid vissa beslut om sjukvård som riktar sig till samer. Skola, äldreomsorg och sjukvård är mycket viktiga frågor för de människor som påverkas av besluten. Därför bör konsultationsskyldigheten för kommuner och regioner inte skjutas upp på det sätt som regeringen föreslår.

Regioner och kommuner bör anslutas till konsultationslagen vid lagens ikraftträdande. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Mia Sydow Mölleby (V)

Gudrun Nordborg (V)

Linda Westerlund Snecker (V)

Jon Thorbjörnson (V)

Jessica Wetterling (V)